

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ, КРИМІНОЛОГІЧНІ, КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ, КРИМІНАЛІСТИЧНІ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Вакуленко А.Е.

ад'юнкт

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ФОРМИ СПРИЯННЯ ГРОМАДЯН ОПЕРАТИВНИМ ПІДРОЗДІЛАМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Відповідно до ст. 11 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» органи державної влади, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності зобов'язані сприяти оперативним підрозділам у вирішенні завдань оперативно-розшукової діяльності, до яких відносяться пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, розвідувально-підбивну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави. За бажанням осіб їх співробітництво з оперативним підрозділом може бути оформлено письмовою угодою з гарантуванням конфіденційності співробітництва [1].

У зазначеному законодавчому акті не визначено сутність та форми сприяння громадян оперативним підрозділам під час оперативно-розшукової діяльності, що призводить до неоднозначного трактування категорії «сприяння громадян оперативним підрозділам» та спонукає науковців у галузі оперативно-розшукової діяльності до дослідження цього питання. Так, наприклад, В.І. Отрудько та Є.Ю. Бузовєря визначають сприяння громадян оперативним підрозділам кримінальної поліції як передбачені законодавством добровільні дії дієздатних осіб, що не є штатними працівниками поліції, спрямовані на пошук та збирання оперативно-розшукової та іншої інформації, яка становить оперативний інтерес, із подальшим передаванням отриманих відомостей оперативному підрозділу, взяття участі у проведенні окремих оперативно-розшукових заходів або негласних слідчих (розшукових) дій за безпосереднім керівництвом оперативних працівників, а також надання іншої експертної допомоги в інтересах вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності та оперативно-розшукового забезпечення досудового розслідування злочинів. Автори виділяють такі організаційно-тактичні форми сприяння громадян

оперативним підрозділам кримінальної поліції: гласну, негласну (конфіденційну) та анонімну [2, с. 228-229].

Слід зазначити, що у навчальній та науковій літературі визначають такі форми сприяння громадян оперативним підрозділам, як безпосереднє і опосередковане, короткострокове і довготривале, гласне і конфіденційне [3, с. 21]; або просте (гласне, негласне) та складне (конфіденційне співробітництво) [4, с. 159]; або гласне, негласне та змішане (залучення фахівців) [5, с. 177] та ін.

Як бачимо, існують різні погляди щодо класифікації форм сприяння громадян оперативним підрозділам, в основу якої покладено відносини, що виникають у сфері оперативно-розшукової діяльності.

Слід зазначити, що у науці оперативно-розшукової діяльності виділяють також форми використання громадськості оперативними підрозділами. Так, О.Л. Христов критеріями класифікації форм використання громадськості підрозділами кримінальної поліції під час протидії злочинності визначив такі: 1) за формами протидії злочинності (під час виявлення злочинних дій; запобігання злочинам; встановлення осіб, що вчинили злочин; розшуку осіб); 2) залежно від виконання оперативних завдань (під час отримання оперативно значущої інформації; здійснення певних дій для досягнення кінцевої мети проведення конкретних заходів; створення умов для проведення оперативних комбінацій, оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій; зашифрування джерел інформації; забезпечення підстав для відкриття кримінального оперативно-розшукового провадження; забезпечення наявності доказів); 3) за кількістю представників громадськості (індивідуальне, колективне); 4) за часом (короткострокове, довгострокове); 5) за складом учасників (використання визначеного кола осіб, використання невизначеного кола осіб); 6) за ступенем участі (особиста участь, опосередкована участь); 7) за ступенем гласності (гласне, негласне) [6, с. 428].

Враховуючи різні підходи щодо форм сприяння громадян оперативним підрозділам, з'ясуємо сутність категорії «форма». Як зазначила І.В. Богушова, категорія «форма» надзвичайно тісно пов'язана з категоріями «сутність» та «зміст». Зміст впливає на форму того чи іншого предмета, на який в свою чергу впливає сутність, яка проявляється у формі, та опосередковано має вияв в змісті конкретного предмета [7, с. 31]. У діалектичній єдності змісту і форми визначальним є зміст. Форма не приєднується до змісту якимось зовнішнім чином, а являє собою продукт саморозвитку змісту, його певний аспект. Водночас вона не є і простим наслідком змісту, не пасивна щодо нього. Як організація змісту, форма в певному розумінні створює зміст [244, с. 211-112]. Отже, форма є завжди формою певного змісту, його внутрішньою структурою і зовнішнім виразом.

Виходячи з цього, ми можемо констатувати, що сутність сприяння громадян оперативним підрозділам Національної поліції України під час

протидії кримінальним правопорушенням проявляється у формі, яка у свою чергу створює зміст таких правовідносин.

Оскільки сприяння громадян оперативним підрозділам Національної поліції України під час протидії кримінальним правопорушенням спрямоване на вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності, з урахуванням специфіки діяльності оперативних підрозділів поліції, таке сприяння означає отримання певної допомоги від конкретної особи для вирішення завдань протидії злочинності. Тому однією із форм сприяння громадян оперативним підрозділам є конфіденційна допомога громадян, які погодилися сприяти виявленню та запобіганню кримінальних правопорушень, забезпеченню захисту працівників правоохоронних органів від протиправних посягань при виконанні службових обов'язків, та яка проявляється у стосунках, що зумовлюють взаємні зобов'язання і відповідальність суб'єктів оперативно-розшукової діяльності в особі їх працівників з громадянами. Як зазначив О.В. Кириченко, правовою основою використання осіб, які конфіденційно співробітничать з Національною поліцією, у протидії злочинам є нормативно-правові акти, що регламентують процес використання цієї категорії осіб, їх права та обов'язки, визначають гарантії законності в цій діяльності, соціальний і правовий захист працівників та осіб, які залучаються до негласного співробітництва [9, с. 232].

Крім того, конфіденційне співробітництво може бути використано й під час кримінального провадження. У ст. 275 Кримінального процесуального кодексу України регламентовано право слідчого використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій [10], а згідно з ч. 1 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» оперативним підрозділам для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності надається право мати гласних і негласних штатних і позаштатних працівників, а також використовувати конфіденційне співробітництво згідно з положеннями ст. 275 Кримінального процесуального кодексу України» [1].

Таким чином, сприяння громадян оперативним підрозділам Національної поліції України під час протидії кримінальним правопорушенням може проявлятися у формі:

- 1) конфіденційного співробітництва громадян з оперативними підрозділами з метою виявлення і запобігання кримінальним правопорушенням та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави;

- 2) залучення громадян щодо створення умов для проведення та проведення пошукових заходів і негласних (слідчих) розшукових дій.

Список використаної літератури:

1. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-ХІІ. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>
2. Отрудько В. І., Бузоверя Є. Ю. Поняття, сутність та форми сприяння громадян підрозділам кримінальної поліції. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 2. Ч. 3. С. 225-229.
3. Кислий А. М. Теоретичні та організаційно-тактичні засади сприяння здійсненню оперативно-розшукової діяльності (за матеріалами МВС України) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.09. НАВС. Київ, 2011. 27 с.
4. Словарь оперативно-розыскной деятельности / Авт.-сост. А. Ю. Шумилов. Москва : Издатель Шумилова И.И., 2004. 168 с.
5. Оперативно-розыскная деятельность: Учеб. 2-е изд., доп. и перераб. / Под ред. К. К. Горяинова, В. С. Овчинского, Г. К. Синилова, А. Ю. Шумилова. Москва : ИНФРА-М, 2004. 848 с.
6. Христов О. Л. Теоретичні засади використання громадськості підрозділами кримінальної поліції під час протидії злочинності: поняття, зміст, мета, завдання, форми, види, способи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 424-430. URL : http://www.lsej.org.ua/3_2020/105.pdf
7. Богушова І. В. Концептуальні засади розуміння сутності форми держави. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 3. С. 31-36.
8. Філософський словник / За ред. В. І. Шинкарука. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : Голов. ред. УРЕ, 1986. 800 с.
9. Кириченко О. В. Оперативно-розшукова протидія злочинам проти громадської безпеки кримінальною поліцією: проблема теорії та практики : монограф. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. 428 с.
10. Кримінальний процесуальний кодекс 13.04.2012 № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

Давидюк В.М

професор кафедри права

Дніпровського гуманітарного університету

доктор юридичних наук

**ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ
ЕКОНОМІЧНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ ПІДРОЗДІЛАМИ БЮРО
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ**

25 березня 2021 року набув чинності Закон України «Про Бюро економічної безпеки» від 28.01.2021 № 1150-ІХ [1] (далі – Закон), який визначає правові основи організації та діяльності Бюро економічної